

অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জী (ভাষাতত্ত্ব)

।

।

অসমীয়া লিপিৰ বুৰঞ্জী (বিবৰ্ত্তন)

শ্ৰীডিম্বেশ্বৰ নেওগ

INTRODUCTION TO ASSAM.

"There lies in north-east India a province named Assam, rich in its ancient culture and historic traditions and about which few of us know not more than that it is a forest-ridden country.

Dimbeswar Neog, a reputed scholar of Assamese literature, brings into light in a lucid style its ancient glory by having a peep into its history from the earliest times to the advent of British Raj. A historic pageant of ancient Assam unfolds before our eyes by his graphic descriptions and quotations from ancient scriptures.

When a Social, Political and Cultural history of India with a nationalist bias or outlook will be written, every province will have its due place in it and the modern province of Assam will none-the-less occupy a prominent place in it."

Vora & Co., 3 Round Building, Bombay 2

PREFACE TO "INTRODUCTION TO ASSAM"

"Sjt Neog in this book has not merely introduced Assam to the reading public but has undertaken herculean labour and immense pains to impress on them the details of every phase of the activities of the people of Assam, from the pre-historic times to the modern days. In the treatment of the subject he has displayed mastery of facts, mature judgment in describing the trends of events of the times, and above all scholarship of considerable merit. He has attempted to compress into paragraphs what in my opinion would have taken a chapter, and a chapter into what should have been a complete part of the book. On the whole, the book should prove highly useful, and I hope interesting, to scholars and laymen who would like to obtain comprehensive idea about the past, medieval and modern times of Assam. I commend the book to the reading public."

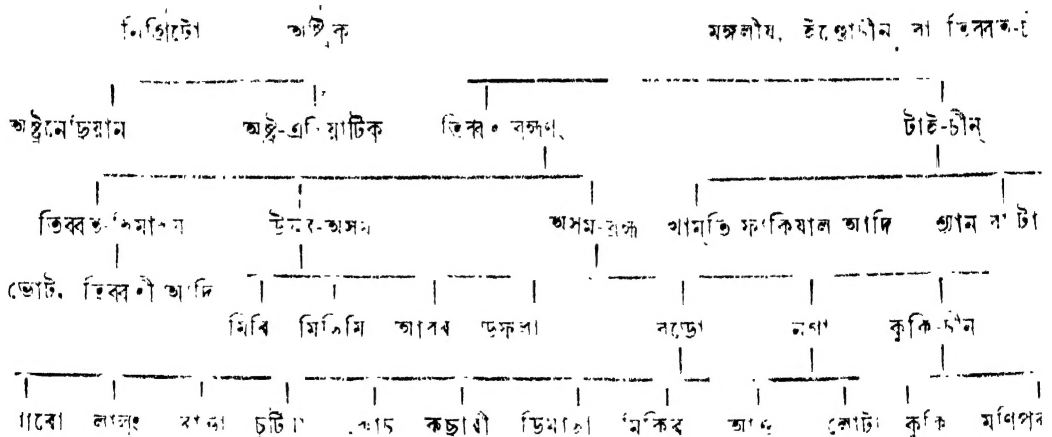
Gopinath Bardoloi
PREMIER, Assam.

অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীৰ চিনাকি

[১] অনাৰ্য্য ভাষা পৰিষালৰ ঠাল-ঠেঙ্গুলি

অসমীয়া, তথা ভাৰতীয়, ভাষা আৰু জাতি, আৰু মঙ্গলয়ড, সম্পত্তি অসমীয়া, তথা ভাৰতীয়, যথাক্ৰমে অনাৰ্য্য আৰু আৰ্য্য ভাষা আৰু জনসংখ্যাৰ টাইলৈ সম্পদায় গঠনকাৰী জাতিৰ সানমিহলিৰ ফল, সন্দেহ নাই। এই তিনি জাতি পৃথিবীৰ বিভিন্ন ঠাইৰপৰা আধুনিক জাতিতত্ত্বনিদ পণ্ডিতসকলৰ মতে, ভাৰতলৈ আহি ঠেয়াত বসতি কৰে। নিগ্ৰিটো জাতিৰ ভাষা কোনো ভাষাৰ লগত নিমিলে; মাল্লুহৰ সঁচ বুলিবলৈ বান্দৰ এটিয়েও মূলতঃ তেওঁলোকৰ সভ্যতাই ভাৰতৰ জাতীয় সভ্যতালৈ ভাৰতত জন্ম পোৱা নাই; অতঃ পৰা-শৈল কি কৰ-পচা দিছে, তাকো ভালকৈ ঠাৱৰোৱা টান। যুগ ধৰি ক্ৰমে নিগ্ৰয়ড, পটো-অষ্ট্ৰেলয়ড

অনাৰ্য্য বা টাইলৈলৈ পৰিষালৰ লংশ-লেন্গা

অসমৰ আগামি নগা আদিৰ নিচিনাকৈ শংকৰা যথাক্ৰমে ৬০ আৰু ১৭৭; আৰু চেলেকা চুবুৰীকৈ থকাৰ বাহিৰে, আটাইতকৈ ডাবিডা আৰু আগাম্যসী যথাক্ৰমে ১-৭ পুৰণি নিগ্ৰিটো জাতিৰ সঁচ সম্পত্তি ভাৰতত আৰু ৭৪৯। অষ্ট্ৰিক ভাষাৰ অষ্ট্ৰোনেছিয়ান প্ৰায় নোহোৱাৰ নিচিনাকৈ, তেওঁলোকৰ ভাৰতীয় জনসংখ্যাৰ মুঠে ১০০ অৰ্থাৎ ৫০ লাখ মান লোকে এই ভাষা কয়। ভাষাৰ সঁচ পাবলৈ নাই; মূলতঃ আফ্ৰিকা জাতিয়ে হেগা-চাবোকাটক বখোৱাৰ দৰে ভাৰতীয় জাতিয়ে তেওঁলোকৰ ভাষাটো ১৯৩১ৰ মানুহ গণনাৰ মতে অসমত অষ্ট্ৰিক ভাষা আৰু (চীন-চীন) মঙ্গলীয় ভাষা

ঠালৰ চিন অসমত নাট; অৰু-এছিয়াটিকৰ চুটা ঠেঙুলি, মন-খেমৰ আৰু মুণ্ডা। মন-খেমৰৰ প্ৰতিনিধি খাচিয়া ভাষা কঙতা সেট পিয়ল মতেই ২৩৪,০০০ জন; মুণ্ডা কঙতা ৩২১,০০০ জনৰ ১৫২,০০০ জনে মুণ্ডাৰি। ১০২ ০০০ জনে লাম্বালি আৰু বাকী-খিনিয়ে সবাবা, কুকু, খাৰিয়া আদি কয়; আৰু ঠেয়াৰ সবহখিনিয়েই চাহবাগিচাৰ কুলী হৈ অসমলৈ অহা। মঙ্গলীয়া বা তিস্ত-চীন ঠালৰ ১,৬১৮,০০০ জন কঙতাৰ তিস্ত-বঙ্গ ভাষী ১,৬২২,০০০ আৰু টাট-চীন কঙতা ৬০০০ জন। তিস্ত-বঙ্গ পৰিয়ালৰ তিস্ত-তিমালয় ডালৰ তিস্তৰ ভূতীয়া, মাগৰী, লিম্বু, আৰু নেপাল আৰু চিকিমৰ নানা ভাষা কঙতা ৭,০০০ জন; আৰু উত্তৰ-অসম ডালৰ ২২,০০০ জন কঙতাৰ ৮১,০০০ মিব্ৰ ভাষী; ১৪০০০ আনৰ ভাষী; ২,১৮৫ মিচিমি ভাষী; ১,৬৪৪ ডফলা ভাষী। অসম-বঙ্গ ডালৰ তিনিটা ঠেঙুলিৰ পথমটো বড়ো; গাৰো, বাঙা, চুতিয়া, কোচ, কছাৰী, ডিমাছা আৰু লাং ভাষী ধৰি ঠেয়াৰ কঙতা ৫৩১,০০০ জন। ঠেয়াৰে ৭৩১৫ জন চুতিয়া ভাষী; এট চুতিয়া ভাষাই আদিত উত্তৰ অসমৰ অনাৰ্গা জাতিসমূহৰ ঘাট ভাষা আছিল আৰু

ই এতিয়া অকল দেউৰী সম্প্ৰদায়ৰ মাতৃ-কথা ৰূপেহে আছে। দ্বিতীয় ঠেঙুলিৰ নগা ভাষাৰ কঙতা ২৬৫,০০০ আৰু তৃতীয় বা কুকি-চীন ঠেঙুলিৰ মনিপুৰী আদি ভাষী ৫২১,০০০ জন। টাট-চীন পৰিয়ালৰ খামতি আৰু খান (আইতনীয়া, ফাকিয়াল আদি ধৰি) মুঠ কঙতা ৬,০০০। এতিয়া লুপ্তপ্ৰায় আচোম ভাষা এট টাট ঠেঙুলিৰ। (Census Reports, 1931)

[৩] আৰ্য্য ভাষা পৰিয়ালৰ ডাল-ঠেঙুলি

ইংলণ্ডত এণ্ডল, ছেক্সন আৰু জুট পৰিয়াল মিলি ইংৰাজ জাতি গঠিত হোৱাৰ দৰে আৰম্ভৰ আৰ্গা বোলা আৰু ঘাইকৈ ভূমধ্যিক, বহলমুৰীয়া আৰু নৰ্ডিক পৰিয়াল মিলি গঠিত হৈছে বুলিব পাৰি। ভূমধ্যিক জাতিৰ দাবিডী ভাষাৰ চাৰিটা ঠালৰ তামিল, তেলেগু, মালায়ালাম আৰু কান্নড় কঙতা অসমত ১২৩১ৰ মানুহ পিয়লমতে মুঠে ১৪০,০০০ জন। বহলমুৰীয়া জাতিৰ কিবা স্ককীয়া ভাষা আছিল, নে নৰ্ডিক জাতিৰ আৰ্গা ভাষাই তেওঁলোকৰো ভাষা আছিল, সঠিক কোৱা টান; আৰ্গা ভাষা যে ভাৰতীয় জটিল সংস্কৃতিৰ এটি বিশেষ দান আৰু পূব-পশ্চিম লগুণ-গাঁঠিৰ নিচিনা, সন্দেহ নাট। (Dr Chatterji).

ইণ্ডো-ইউৰোপীয় বা আৰ্য্য পৰিয়ালৰ বংশ-লতা

ইণ্ডো-ইৰাণী	আৰ্য্যগী	আলবানী	বাল্ট-স্লাভিক	ইটালিক	হেলেনিক	টিউটনিক	কেলটিক
			(প্ৰুথিয়ান আদি)	(চেন্সিন আদি)	(গ্ৰীক আদি)	(গাথিক, ডাৰ্মানী আদি)	(গেলিক, আইৰিশ আদি)
ইণ্ডিক (বৈদিক)							ইৰাণী (ফাৰ্চি)

[৩] অসমীয়াত ইণ্ডো-ইউৰোপীয় ভাষাৰ লক্ষণ

পৃথিৱীৰ ভাষাসমূহক হেমিটিক, চেমিটিক
টউগাল-আণ্টিক আৰু ইণ্ডো-ইউৰোপীয়, এই চাৰিটি

পৰিয়ালত ভাগ কৰা হয় (Emerson's History of the English Language)। ক্লেচাৰ আদি পাশ্চাত্য পণ্ডিতৰ মত অনুসৰি পোনতে কেণ্টিক, তাৰ পাছত টিউটন-স্লেভ আৰু তাৰ

পাছতহে গ্ৰীক-লেটিন কণ্ঠাসকল মূল আৰ্ধ্য-পৰিয়ালৰপৰা ফাটি আহে; ইণ্ডো-টৰানী ডালৰ লগত এই শেষৰটো ডালৰ অধিকতৰ সাদৃশ্যই তাৰ প্ৰমাণ বুলি ধৰা হয়। মূঠতে আৰ্ধ্য জাতি আৰু আৰ্ধ্য ভাষা যে স্তবিত এক আছিল, আন নহলেও দিনেকীয়া জীৱনৰ সাধাৰণ ব্যৱহাৰৰ শব্দবোৰ, গাঠনিক সম্বন্ধ-ধৰা আৰু লেখ-বুজোৱা মাত্ৰবোৰেই, তাৰ সাক্ষী। আৰ্গা-সভাতাৰ সেই অৱস্থাত আক্ৰিৰ দৰে উন্নীতদীৰ্ঘ শব্দ নাছিল। সভাতাৰ ক্ৰিয়াক্ৰিৰ লগে লগেহে ভাৱৰ বাহন ভাষাৰ পো-পোৱালি বাঢ়িবলৈ ধৰে; আৰু ঘাটী ঘৰত থাকোঁতে সাৱতাৰ কৰা কেটমুটিমান শব্দ তেওঁলোক ছেদেদি-ভেদেদি হৈ পৰাৰ প্ৰথম অৱস্থাত চমুটি থাকিলেও, সম্প্ৰতি তাৰাৰ তাৰাৰ বচৰৰ পাছতো অযত পৰিবৰ্তন আৰু লাথ-দিলথ ন ন ঘটনা-স্থৰৰ মাজেদি সেইবোৰৰ নিশ্চয় ভালেখিনি গঢ় লৰি চিনিব নোৱৰা হ'ল। তথাপি পম খেদি উঠ উলিয়াব পৰা হৈ তাৰে যি এমুটি-তমুটি শব্দ আছে, সেইবোৰৰ চৰ্চ্চা নিশ্চয় অতি তৰ্ষকনক। ইংৰাজী ভাষাৰ থিৰিকিয়েদি জুৰি চালেও আগৰ পূৰ্বপুৰুষ-সকলৰ লগত ফাটি আঁঠি ন ন ঠাঠিত ন ন সংসাৰ পতা হেলেনিক (গ্ৰীক) আৰু টটালী (লেটিন) ভাষাৰ বৰঘৰৰ মজিয়াত আমি আমাৰ অনেক পুৰুষৰ আগৰ ভাগীসকলৰ সাক্ষাত পাওঁ।

জয়ে জয়ে, লেটিনৰ 'মেটাৰ' (Eng. maternal), 'পেটাৰ' (Eng. paternal)

আৰু 'ফ্ৰেটাৰ' (Eng. fraternity) শব্দৰ পৰা তেওঁলোকৰ আদিম পিতৃ, মাতৃ আৰু ভ্ৰাতৃ আমাৰে সৈতে একে আছিল বুলি বুজিব পাৰোঁ। সেই ভাষাৰে 'দেণ্টেল' (Eng. dental), 'ক্লে' (Eng. knee) 'পেদেল' (Eng. tri (= ত্ৰি + pod (পদ)) আদিয়ে সেই ব'মবাসীসকলৰ, আমাৰ পূৰ্বপুৰুষসকলৰ দৰেই, একে দন্ত, জাণু আৰু পদ-গণা কথাৰ প্ৰমাণ দিয়ে। আগেয়ে অনেক কাল, ইউৰ'পত জানুৱাৰীৰ পৰা নধৰি মাৰ্চৰ পৰা বছৰ আৰম্ভ কৰা নিয়ম আছিল; তাৰ প্ৰমাণৰূপে সেপ্তেম্বৰ (সপ্ত অক্টোবৰ (অষ্টম), নবেম্বৰ (নৱম) আৰু দিশেম্বৰ (দশম), (Gk. deca) বাহৰ নাম সেই মূল আৰ্ধ্য ভাষাৰেই পাওঁহঁক। ইমানেই নহয়, 'ডুঅ' (Eng. dual) 'ত্ৰিঅ' (trio) আদিৰে পৰা 'শেষম্' বা শতলৈকে অনেক লেখ বুজোৱা শব্দ পাই তেওঁলোকক সেই ভাষাৰে 'তু' (সংস্কৃত Eng. thou) বুলি যে মাত্ৰ এযাবতে লগাব পাৰোঁ। এনে নহয়, তেওঁলোকৰ তেজ আগৰ পূৰ্বপুৰুষ-সকলৰ 'ৰুডি'ৰ (Eng. ruddy, red) বৰণেৰে একে বুলি জান (Lat. gnosco, Eng. know) জন্মে। (Classen's Outlines of the History of the English Language).

[৪] 'কেন্তম্'—'শতম্' দুডাল

ভাষামূলক প্ৰমাণৰ ওপৰতে ভিৰ দি কোনো কোনো পণ্ডিতে কয় বোলে আৰ্ধ্য-

পৰিয়ালৰ আঠোটি ঠালৰ হটালী, হেলেনী, টিউটনী আৰু কেন্টিক, এই চাৰিটি ঠাল পোনতে ওলাই পশ্চিমৰ ফালে আঁচি তাত সেইবোৰ ভাষা কণ্ঠতা জাতিবোৰ থাপনা কৰিলে। গ্ৰীষ্মাৰ্ছনৰ মতে (Linguistic Survey of India) এইকেটো ঠালৰ বৈশিষ্ট্য হল 'শ'ৰ ঠাইত 'ক' উচ্চাৰণ; যেনে সং. 'শতম্', লেটিন 'কেন্টিম' (centum); সং. খান (কুকুৰ), লেটিন 'কেনিন' (canine) ইত্যাদি। কিন্তু তাৰ পাছত টেণ্ডো-জাৰ্মান মূল পৰিয়ালত আকৌ সেট 'ক'ৰ ঠাইত 'শ' উচ্চাৰণ হবলৈ ধৰিলে, আৰু তাৰ পৰাও কৰ্ণে আগ-পৰিয়ালৰ টেণ্ডো-ইৰাণী, আমাণী, আল্‌বানী আৰু বাল্ট-শ্লেভ বোলা বাকী চাৰিটা ঠালৰ ভাষালৈ 'অণ্ডুলিয়া'ৰ পাৰি; এইবোৰৰ ভিতৰৰ টেণ্ডো-ইৰাণী ভাষাৰ ঠেঙালি সংস্কৃতত 'আমি' এই দ্বিতীয় অৱস্থাৰ উদাহৰণ দেখা পাবলৈহে পাৱ। গতিকে স্থানিধাৰ কাৰণে টেণ্ডো-জাৰ্মান পৰিয়ালৰ এই দুই বিভাগৰ আগৰদোক 'কেন্টিম' আৰু পিছৰদোক 'শতম্' বিভাগ বুলিমহঁক। কিন্তু পিছৰ 'শতম্' বিভাগৰ অৰ্দ্ধগত সংস্কৃতৰ পৰা ওলোৱা বোলা অসমীয়া পড়্ঠিত ভাষাত 'কেন্টিম' বিভাগৰ যথেষ্ট প্ৰভাৱ দেখা পোৱা হয়; যেনে, সং. গাম, অং. কাম (চৰাঠ); সং. দংশ, অং. দাক (কাষোৰ)। ইয়াৰ বাহিৰেও 'শতম্' বিভাগটোক 'কেন্টিম' বিভাগৰ ভাষাৰ লগত মিলা অসমীয়া শব্দ বহুত পোৱা হয়; যেনে

কেইটিমান বিশেষত্বলৈ মন কৰিব লগীয়া।
(ক) 'শতম্'ৰ 'প'ৰ ঠাইত 'কেন্টিম'ৰ 'ক' থকা :—যেনে, সং. পঢ়, লেটিন 'কেকুৰ' (coquere, Eng. cook), অং. পাক; সং. ক্ষেত্ৰপৰ্পটি, অং. শেতকপৰা; সং. পৰ্গাঞ্চন, অং. কৰঞ্চন; (খ) 'শতম্'ৰ 'দ'ৰ ঠাইত 'কেন্টিম'ৰ 'জ' থকা :—যেনে, সং. দ্যোপিতৰ, গ্ৰীক 'জুপিটৰ' (Zeus pitar); সং. দহ, অং. জহ; সং. দাহ, অং. জাঠ; সং. দুৰ্ভিত্ত, অং. জীয়াখী; (গ) 'কেন্টিম'ৰ লগত মিল থকা কিন্তু 'শতম্'ত নথকা :—যেনে, জাৰ্মান wetter (বৈজৰ), অং. বতৰ; জাং. schleken (শ্লেচেন, to lick) অং. চেলেক; লেং. lassus (লাছছ, weak), অং. লাংহ। (ভাৰালীৰ 'অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক চিহ্ন', ২য় সংস্কৰণ)।

[৫] অসমীয়াত প্ৰাক-বৈদিক লক্ষণ

তেনে পৰ্যায়ৰ পৰা এনে অনুমান কৰা সাংস্কৃতিক যে টেণ্ডো-ইউৰ'পীয় বা টেণ্ডো জাৰ্মান মূল পৰিয়াল একে-গেৰে থকা অৱস্থাতে বা 'কেন্টিম'-'শতম্' বিভাগ হোৱাৰ আগতে অৰ্থাৎ বৈদিক আৰ্যাসকল বাসতৰ্হলৈ অহাৰ আগতে টেণ্ডো-ইউৰ'পীয় আৰ্যভাষী এটা ঠাল আঁচি ভাৰতৰ এই পূব-অঞ্চল সোমায়। কিন্তু তেওঁলোক বৈদিক আৰ্যাসকল পিছত অহা বাট উত্তৰ-পশ্চিম চুকেদি ভাৰত সোমায়হি, নে পাৰ্শ্বিটাবে কবৰ দৰে হিমালয়ৰ সোঁ-মাজেদি আহে, এই সম্পৰ্কে কোনো দৃষ্টিৰ সিদ্ধান্ত এতিয়ালৈকে হোৱা নাই। ওপৰত দিয়াৰ উপৰিও, ভাষা বিস্ময়ক

অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীৰ চিনাকি

আক এনে প্ৰমাণ আছে, সেইবোৰ কোনোমতে আকস্মিক বুলি উলাই কৰিব নোৱাৰি। অসমীয়াৰ দিনেকীয়া ব্যৱহাৰৰ এনে অনেক পুৰণি মাত আছে, তাৰ মিল সংস্কৃত বা ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাত পোৱা নহয়, কিন্তু মূল ইণ্ডো-ইউৰপীয়, আন ভাষাত আছে : যেনে, অং আবু (আইতা), লেং avus (grandfather), avia (grandmother); অং আভা (ককা), গ্ৰীং আক লেং attā (a salutation to old men), অং আল (যেনে, আল ধৰা), লেং alo (to nourish); অং উকহ, লেং aquila (an eagle); অং উকল, লেং ululo (to howl); অং ওৰ, লেং ora (border, margin); অং গেৰ (ডাঙৰকৈ মাত), গ্ৰীং gerys (voice), geryo (I proclaim); অং পোৱালি, লেং puellus, puella (a boy, a girl); অং লেচা বা নেচা, গ্ৰীং lachne (wool); অং সুরুৰি, লেং Su-surrus (whispering or whistling)। (মধিব "অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব")

মূৰ্দ্ধন্য উচ্চাৰণৰ অভাৱ অসমীয়াৰ আন এটা বিশিষ্টতা, আৰু এই বিষয়তো ভাৰতীয় আৰ্য ঠালতকৈ মূল ইণ্ডো-ইউৰপীয় ভাষাৰ লগতহে অসমীয়াৰ মিলে। পণ্ডিত মেকডনেলৰ মতে মূৰ্দ্ধন্য উচ্চাৰণ ভাৰতীয় বিশেষত্ব; সবহ কি, ঋক্ বেদতে ইয়াৰ উদাহৰণ বিৰল,

যি দুই চাইটা আছে সিও শব্দৰ মাজ বা শেষতহে, আদিত নাই। এই মতে বৈদিক আৰ্য্যৰ এই মূৰ্দ্ধন্য উচ্চাৰণৰ উদ্ভৱ সম্ভৱ প্ৰাকবৈদিক ভূমধ্যিক জাতিৰ প্ৰভাৱ। পণ্ডিত ভাগৱতকাৰৰ মতে বৈদিক আৰ্য্যসকলৰ বাহিৰে আন এদল আৰ্য্যই দ্ৰাবিড় প্ৰভাৱৰ চাত সাৰি হিমালয়ৰ পথানেদি আহি (অসমৰ দৰে) সীমান্ত ঠাইবোৰত বাস কৰি থকাৰ বাবেই তেওঁলোকৰ ভাষাত মূল ইণ্ডো-জাৰ্মান ভাষাৰ এই মৈলিষ্টা বৰ্দ্ধিত হৈছে।

ভাৰতীয় ভাষাসমূহৰ মাজত অতি জল-জল-পটপটকৈ জিলিকি থকা অসমীয়া বৈশিষ্ট্য হৈছে ইয়াৰ জিহ্বামূলীয় শব্দতীন X উচ্চাৰণ। সংস্কৃতৰ শ, স, সব সূকীয়া সূকীয়া উচ্চাৰণৰ সলনি আগ, মাজ বা শেষত অসমীয়াত অকল সেই উচ্চাৰণ হয়। বহুতে ইয়াক অনাৰ্য্য প্ৰভাৱ বুলি বৰ ভুল কৰে; স্বৰূপতে অসমৰ অনাৰ্য্য জাতিৰ মাজত এই উচ্চাৰণ নাছিল। সংহিতাবোৰত পণ্ডিত মেকডনেলৰ মতে শ, স, স সলনি-সলনি হোৱা পোৱা হয়। হেমচন্দ্ৰ আদি বৈয়াকৰণৰ মতে, যোগদী প্ৰাক্ৰান্ত শ, স, সব ঠাঠত প্ৰায়ে 'শ' ব্যৱহাৰ কৰাৰ ফালে ঢাল লোৱা পোৱা হয়; কিন্তু পুৰণি অসমীয়াত সেই তিনিটাৰ সলনি 'শ'তকৈ 'স' বা 'স'ৰহে সমাধিক ব্যৱহাৰ দেখা পোৱা হয় বুলিব পাৰি। ই যি হওক, শ, স, স তিনিওৰে উচ্চাৰণ অসমীয়াত যে

সদায় X, তাত খুত নাই। ভাৰতবৰ্ষৰ ভিতৰত অকল কান্ধীৰী আৰু লিংহলী ভাষাৰ লগতহে অসমীয়াৰ এই উচ্চাৰণ মিলাব পাৰি। ভাৰতবৰ্ষৰ বাহিৰে আছিয়াৰ টেবানী (ফাৰ্ছী) ঠেঙুলিটোত এই উচ্চাৰণৰ যথেষ্ট সাদৃশ্য পোৱা হয়। তদুপৰি বিশেষ সাদৃশ্য পোৱা হয় টেউকপৰ হেলেনিক (গ্ৰীক) আৰু কেল্টিক ভাষা সমূহত। ডক্টৰ ব্ৰাউনে হেণ্ডৰ অসমীয়া ব্যাকৰণত সেই গ্ৰীক উচ্চাৰণ X আখৰেৰে বুজাইছে। গতিকে এই উচ্চাৰণ যে মূল টেঙ-টেউকপীয় আৰু ভাষাৰ পৰিয়ালৰ পৰাই আহিছে, তাত সন্দেহ নাপাৰে। এই X উচ্চাৰণ স্বৰূপতে 'খ' আৰু 'ভ' উচ্চাৰণৰ সাক্ষ্য। ডক্টৰ স্মনীতি চট্টোপাধ্যায়ৰ মতে আদি টেঙ-টেউকপীয় যুগত 'ষ'ৰ সলনি এই উচ্চাৰণ কৰা হৈছিল, আৰু মধ্য টেঙো-টেউকপীয় যুগত 'ষ'ক 'খ' ৰূপে উচ্চাৰণ কৰা হৈছিল; কিয়নো 'খ' উচ্চাৰণে পূৰ্বৰ X উচ্চাৰণৰ কাষ চাপে। (Origin and Development of the Bengali Language)

[৬] অসমীয়াত প্ৰাক্‌বৈদিক ইৰানী (ফাৰ্ছী) ঠেঙুলিৰ চিন

মূল টেঙো-টেউকপীয় পৰিয়ালৰ পৰা 'শতম' বিভাগৰ আৰ্য্যসকল ফাটি দিহাদিগি অজাৰ পাছত তেওঁলোকৰ ইণ্ডো-ইৰানী ঠালটো পাবলৈ আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ ফালে ঢাল লয়। কালক্ৰমে টয়াৰে ইৰানী ঠেঙুলিটোৱে পাবল্যত আৰু ইন্দু-ঠেঙুলিটোৱে ভাৰতবৰ্ষত বাস কৰি শেষত

ফাৰ্ছী আৰু বৈদিক (সংস্কৃত) ভাষাৰ সৃষ্টি কৰিলেহি। ইৰানী ঠেঙুলিৰ কিছুমান মাত্ৰহে হিন্দুকোণ পৰ্য্যন্ত পাব হৈ আহি একালত উত্তৰ-পশ্চিম ভাৰতবৰ্ষৰ এছোৱা ঠাই জিনিছিল, আৰু সেইবোৰ ঠাইৰ আদিম অধিবাসীৰ ভাষাৰ লগত মিহলি হৈ তেওঁলোকৰ ভাষাই ডাৰ্জী বা পিশাচী নাম পায়। প্ৰধান ভাষাবিদ গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ মতে পঞ্জাবী, সিন্ধী আদি অনেক ভাষাত ডাৰ্জীৰ যথেষ্ট প্ৰভাৱ আছে। সি যি হওক, টেঙো-ইৰানী ঠালৰ (ফাৰ্ছী আৰু বৈদিক (সংস্কৃত) ভাষা কণ্ঠাসকলৰ দুটা ঠেঙুলি হৈ পৰাৰ আগতে বহুত কাল সেই ঠালৰ লোকসমূহ একেলগে আছিল বুলি ভাষাবিদ পণ্ডিতসকলে কয় আৰু অসমীয়াৰ লগত এই ইৰানী ঠেঙুলিৰ বিশিষ্ট সাদৃশ্যৰো তালৈকে আঙুলিয়ায়।

ইৰানী ঠেঙুলিৰ পিশাচী ভাষাতো অসমীয়াৰ দৰে X উচ্চাৰণ আছে। মিলাব উত্তৰ পশ্চিমৰ চাষা আৰু ৰাজপুত্ৰনাৰ দখিণৰ ভিলী ভাষাত এই উচ্চাৰণ থকা বুলি জনা যায়। গতিকে টেঙো-জাৰ্মান যুগৰপৰা টেঙো-ইৰানী যুগৰ শেষ কাললৈকে আৰ্য্যসকলৰ এই X উচ্চাৰণ থকা বুলি ধৰিব পাৰি। কোনো কোনো পণ্ডিতৰ মতে বেদৰ কাললৈকে এই উচ্চাৰণ আছিল, আৰু বেদৰ "অতস কিম্" বোলাতে তাৰ 'স' উচ্চাৰণ প্ৰাক্‌বৈদিক X উচ্চাৰণৰ দৰে। আদিম অধিবাসীসকলৰ

অনাৰ্য্য প্ৰভাৱত ভাৰতৰ আন প্ৰায় সকলো ঠাইত সংস্কৃত যুগত এই উচ্চাৰণ তেনেই লোপ পালে, কিন্তু অসম আৰু এনে ড়ই এঠাইত সি সেইদৰেই থাকিল। এই X উচ্চাৰণ ‘খ’ আৰু ‘হ’ৰ মাজত। অসমীয়াত অনেক ঠাইত এই X উচ্চাৰণ ‘হ’লৈ সলনি হৈছে, যেনে, বিহু (বিষু), পহু (পলু); ক্ষেপ্ত্ৰ আভেষ্টাত (পুৰণি ফাৰ্চী ভাষাৰ ধৰ্ম্য গ্ৰন্থত) যেনে, অহৰ (অশ্বৰ), জপ্ত্ৰ হিন্দব (সপ্ত সিদ্ধ); গ্ৰীক ভাষাতো, যেনে, hexagonos (ষষ্ঠ কোণ), heptagonos (সপ্ত কোণ)।

অসমীয়াৰ দৰে ইবাণীতো ‘হেস্তি’ (=হঁত) লগত বহু বচন কৰা হয়; যেনে, ক্ষেপ্ত্ৰ আভেষ্টাত ‘যঠেহেস্তি’ (=‘যিহঁত’, cf. সিহঁত, চহা, ‘সেহেঁত’) “কেইটি হেস্তি” (=‘কেহেঁত’, কেইটাই) ইত্যাদি। অসমীয়াৰ অপাদান কাৰকত “পৰা”ৰ মূল, সংস্কৃত বা অসমৰ কোনো অনাৰ্য্য ভাষাত পোৱা নহয়; কিন্তু এই একে অৰ্থত ক্ষেপ্ত্ৰ আভেষ্টাত শব্দৰ আগত ব্যৱহৃত হাবা পোৱা হয়; যেনে ‘পৰা কৱাহমাদ্ নেবেদ্’ (=পৰা কোনো মানুহৰ)। ‘দূৰ’ অৰ্থত ‘পৰা’ হৈণ্ডো-ইউৰপীয় যুগৰপৰাই থকা বুলি বুজিব পাৰি, “নঃ মা পৰা দাঃ” (আমাক দূৰ নকৰিবা)। ঋগ্বেদতো সেই অৰ্থত পৰাৰ এনে ব্যৱহাৰ হৈছে। হৈণ্ডো-ইউৰপীয় ‘পৰা’ আৰু আইছলেণ্ডীয় ভাষাৰ ‘ফ্ৰা’ (=from)

একে মূলৰ বুলিলে ভুল নহব। ইয়াৰ বাহিৰেও, অসমীয়া বহু বচনৰ চিন “বোৰ” কছাৰী “কুৰ”ৰ পৰা অহাতকৈ পিচাটী ঠেঙালিৰ পছাই নামৰ ভাষাৰ “বো”ৰ পৰা অহা অধিক সম্ভৱ; যেনে, “বো পা” (গকবোৰ), “বো চুৰিন্” (কুকুৰবোৰ); ইয়াত কেৱল “ৰ” আগম হৈ পিছত নবহি আগত বহিছে। পিচাটীৰ ভিতৰুৱা ভাষা সমূহত অসমীয়াৰ লগত মিলা বহুত শব্দ আছে; যেনে, কাশ্মিৰী আদিত “জুন” (=জোন), তু: Dueth Jon=sun); পছাটী আদিত “আৰ্ঘা” (=আই); চিলাচী “কাকো” (=ককাই) কোনো কোনো পণ্ডিতৰ মতে পিচাটী ভাষা কৰ্ত্তাসকলৰ এটা ঠাল দখিণে বোম্বাই আৰু গোৱালৈকে গৈছিল; সেই ফালৰ ভাষাৰ লগত সেইদেখি অসমীয়াৰ ড়ট এটা মিল পোৱা হয়; যেনে কুদালীৰ ‘খাল’ (=খিলা, leaf), “হোৰ” (=to collect, cf. অং জোৰা) ‘নবনী’ (weeding. অং নিবা)। (অ, ভা, মো, বি)।

এইবিলাক উদাহৰণৰ পৰা কেৱল এটি ধৰিণা দৃঢ় হয় যে মাগধী আদি প্ৰাচ্য প্ৰাকৃততকৈ ইবাণী আদি পাশ্চাত্য আৰ্য্য ভাষাৰ অসমীয়াৰ লগত মিল সবহ; বৈদিক যুগৰ আগতে বহুলমুৰীয়া আলপিনয়ড্ জাতিৰ আৰ্য্য ভাষী স্মৃতি এটি হিমালয়ৰ পথানেদি অসমলৈ অহা কথা মানি নললে ইয়াৰ আন কাৰণ উলিওৱা সহজ নহয়। হৈণ্ডো-

ইউৰোপীয় শতম্ বিভাগতকৈ কেঞ্চম্ বিভাগৰ লগত অসমীয়াৰ অধিক সাদৃশ্য থকাৰ হেতুও এয়ে বুলি বুজিব পাৰি। পুৰণি অসমৰ দিত উৎসৱ আৰু প্ৰাগ্-জ্যোতিষ্ নাম আদিৰ পৰাও এই দেশ ভাৰতবৰ্ষৰ ভিতৰত এক প্ৰাচীনতম আৰ্য্যবসতিৰ স্থান বুলি বুজিব পাৰি।

[৭] ডক্টৰ হৰ্ণলীৰ বহিবৃত্ত স্থৰৰ ভাষাকৰ্ণে অসমীয়া

ভাৰতৰ আদিম অধিবাসীসকলক যুক্ত হকদাই তেওঁলোকক দাঁতি-কাষৰলৈ ঠেলি আৰ্য্য আক্ৰমণকাৰীসকলে এই দেশৰ মাজ আৰু ঘাই ঠাইবোৰ অধিকাৰ কৰে। কিন্তু ভাৰতলৈ অহা আৰ্য্য ভাষীৰ সৃষ্টি একাদিক্ৰমে আছিল নিশ্চয়; গতিকে তেওঁলোকৰ আগেয়ে অহা সকলক পিছত অহা সকলে পূব, পশ্চিম আৰু দক্ষিণলৈ ঠেলি নিজে উত্তৰ আৰু মধ্য ভাৰতবৰ্ষ জুৰি বহিল। ইয়াৰ প্ৰমাণৰূপে ইৰাণী ঠেঙুলিৰ পৰা ওলোৱা পিলাচী ভাষাৰ লগত উত্তৰ আৰু মধ্য ভাৰতবৰ্ষতকৈ পূবৰ অসমীয়া, বঙলা, বিহাৰী, উড়িয়া আদি, পশ্চিমৰ সিন্ধী আদি আৰু দক্ষিণৰ মাৰাঠী, নাগপুৰীয়া প্ৰভৃতি ভাষাৰ মিল সংহ। এই কাৰণে ডক্টৰ হৰ্ণলীয়ে পিছত অহাবোৰক অন্তৰ্বৃত্ত আৰু আগতে অহাবোৰক বহিবৃত্ত ভাষী বুলিছে।

বহিবৃত্তৰ ভাষাকৰ্ণে অসমীয়াৰ লগত এই জাতীয় আনবিলাক ভাষাৰ ভালেখিনি

মিল আছে। উদ্দেশ্য বুজোৱা (gerund) অৰ্থাৎ অসমীয়াত 'লাগি' বা লাই, লগি বা লই, যথাক্ৰমে আগৰে পৰা প্ৰতিয়ালৈকে ব্যৱহৃত আছে, পুৰণি ফাৰ্চীত 'লাগি' 'বাদিয়' স্বৰূপে, আৰু মাৰাঠী ৰাজ-স্থানী আদিত 'লা' ৰূপে বৰ্ত্তমান বুলি জনা হয়। অসমীয়াত পঁচনী ৰূপত ক্ৰিয়াৰ 'খা' 'খুৱা' হোৱাৰ নিচিনাকৈ পশ্চিমৰ লাহন্দী ভাষাত 'খৰ' বুজোৱা ক্ৰিয়া 'গোহ'-'খুহা' এনে অল্পক্ৰমে সলনি হয়। অসমীয়াৰ দৰে দক্ষিণৰ মাৰাঠী আদি ভাষাত অপিকবণত 'ত' আৰু ১ম, ২য় বা ৩য় পুৰুষত ক্ৰিয়াত 'ঐ', 'অ' আৰু এ যুক্ত হয় বুলি জনা হয়। ব্যাকবণৰ উপৰিও 'উভ্' (গেনে, ঘৰটো উভিলে) আদি শব্দ মাৰাঠী নাগপুৰীয়া, গুজৰাটী ভাষাত অসমীয়াৰ দৰেই ব্যৱহাৰ কৰে। ভবিষ্যত কালৰ ক্ৰিয়াত 'ব' লগলগা নিয়ম অসমীয়াৰ দৰে পূবৰ ভাষাবোৰৰ ভিতৰত সাধাৰণ; ই টেণ্ডে-জাৰ্মান যুগৰ পৰাই থকা বুলি কোনোৱে কয়। ভবিষ্যত কালত 'ম' ও এইদৰে পূবৰ কোনো কোনো ভাষাত অসমীয়াৰ দৰে পোৱা হয় আৰু অসমীয়াৰ দৰে এইবোৰ ভাষাতো কৰ্মবাচ্যৰ ব্যৱহাৰ স্বৰূপে বিৰল। অসমীয়াৰ দৰে সকলো বহিবৃত্ত ভাষাত পুৰুষমতে ক্ৰিয়াৰ ৰূপ সলনি হয়।

সংস্কৃত প্ৰকৃততে এক মূল অন্তৰ্বৃত্তৰ ভাষা, তাৰ প্ৰভাৱত ভাৰতীয় প্ৰায়বোৰ ভাষাই সবহ-তাকৰ পৰিমাণেগঢ় সলালে বা নিজ প্ৰতিভা অল্পসৰি তাৰ প্ৰভাৱ গ্ৰহণ কৰিলে।

[৮] আদি-ইণ্ডো-আৰ্য্য বা বৈদিক যুগত (খৃঃ পূঃ ১৫০০-৬০০ খৃঃ পূঃ) অসমীয়া—প্ৰায় ১৫০০-১২০০ খৃঃ পূঃ কালৰ ভিতৰত বেদৰ স্তোত্ৰবোৰ ৰচনা কৰা হয়। মূল ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত তাৰ পাছত ৬০০ খৃঃ পূঃৰ ভিতৰত ৰচা হয়, যদিও বৰ্ত্তমান গঢ়ত মহাভাৰতৰ ভাষা খৃঃ পূঃ ২০০—২০০ খৃঃৰ ভিতৰৰ ৰচনা বুলিহে বহুতে ভাবে। লৌকিক সংস্কৃতৰ কাল ৫০০ খৃঃ পূঃ বুলি ধৰা হয়। বেদ-ৰচনা আৰম্ভ হোৱাৰ পৰা লৌকিক সংস্কৃতৰ শেষ কাল বা গৌতম বুদ্ধৰ (৫৫৭-৭৭৭ খৃঃ পূঃ) জন্মৰ আগলৈকে এই কাল চোৱাক আদি-চৈণ্ড-আৰ্য্য যুগ বোলা হয়।

১৫০০ খৃঃ পূঃ লৈকে বৈদিক ভাষা পঞ্জাব কাবুলিস্থান আদিত কথিত ভাষা আছিল বুলি ডক্টৰ উলেনব্ৰেকৰ দৰে পণ্ডিত কয়। এই কথিত ভাষাক তেতিয়া আৰ্য্য প্ৰাকৃত বোলা হৈছিল; সাহিত্যৰ ৰূপতহে সি ক্ৰমে সংস্কৃত নাম পায়। আৰ্য্য-প্ৰাকৃত স্বৰূপতে আৰ্য্য-অনাৰ্য্যৰ সংমিশ্ৰণৰ ফল; এই সংমিশ্ৰণৰ নিয়ম বেদৰ কালৰো বহুত পাছলৈকে নিৰ্দ্ধাৰিত হৈছিল; শেষত ই নৈয়াকৰণসকলৰ কটকটীয়া বান্ধত সোমাই মার্জিত বা 'সংস্কৃত' হবলৈ ধৰে আৰু তাৰ লগে লগে সেই সাহিত্যৰ ভাষাৰ আয়ুস টুটি আহিবলৈ ধৰে। অধ্যাপক মেকডলেনৰ মতে বাৰ্মীকৰ ৰামায়ণতে

জয়ে জয়ে 'সংস্কৃত' শব্দটো ব্যবহৃত হয়। এই যুগৰ অনেক ব্যাকৰণমূলক গঢ় অসমীয়াত পোৱা হয়; যেনে, মেকডলেনৰ বৈদিক ব্যাকৰণ মতে ঋক্বেদত 'জী'ৰ ব্যবহাৰ যিমান সবত পাছৰ তিনিখন বেদত সিমানে নাই। 'জী'ৰ পৰা 'ই' (যেনে, ধৰি), আৰু পাছৰ 'জী'ৰ পৰা 'ইয়া' (যেনে, ধৰিয়া) হৈছে; পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যত দুটোটা গঢ়েই আছে যদিও, 'ই'ৰ প্ৰাধান্যই সবত আৰু বৰ্ত্তমান সাহিত্যত অকল 'ই' প্ৰচলিত। মেধিৰ "অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব"ত, সংস্কৃতৰ পৰা অহা নহয় কিন্তু বেদৰ পৰা প্ৰায় একে অৰ্ণত অহা বুলি ধৰিব পৰা বহুত শব্দ উদ্ধৃত কৰিছে; যেনে,—অং আপা, বৈঃ আপুঃ (শ্লোক ১।১০ ৩৪); অং আচাৰি, বৈঃ আচু, অৰ্জী (শ্লোক ৪ ৫৭।৪); অং আপি, আঠি, বৈঃ আপি (শ্লোক ১।২৬।৩; ১।৩১।১৬); অং আভুৱা, বৈঃ অনাভু (শ্লোক ১ ৫১।২); অং আয়তী, বৈঃ আয়জ (শ্লোক ১ ২৮।৭ অং এনা, এনে, বৈঃ এনা (শ্লোক ১।২৫।৩); অং কলা (মাত), বৈঃ গল্প (অথবা ২ ৩১।১, ৫১৩৮); অং কোহীঠি, বৈঃ কুহম্বিদ্ (শ্লোক ১০।৪০ ১); অং কুচ্ বৈঃ অকুচ্ (আপু); অং কুলি (সং কোকিলিঃ), বৈঃ কুলীকা, কৌলিক (বাঃ সংহিতা); অং খৰি, সং খৰ (ভাপত) বৈঃ অখবেক্ষ (শত ব্ৰহ্মণ ১।২৬ ১); অং খাক, (বৈঃ খাড়ি) হাতৰ ঘূৰণীয়া অলঙ্কাৰ; শ্লোক ৫ ৫৪।১১, ১ ১৬৬।২, ৭।৫৬।১৬);

অং জোৰ, বৈ: জৰ্ণি (আগ্নেয় অস্ত্ৰ; ঋক্ ১।১২৯।৮); অং পথৰা, বৈ: পাকাক (পাক= পকা, আক=ঘা; সাম্ ১২।১৭); অং পলু, বৈ: প্লুস (এবিধ পোক); অং পৌচ, বৈ: পেশন্ (ফুলবচা পাবীৰ কাপোৰ); অং বাক্, বৈ: বাক্ (ঢালি দে, ঋক্ ১।৬৩।৭); অং বিহু, বৈ: বিহুৰহু (সত্ৰ বা যজ্ঞ বৰ্ষৰ মাজ, সম-দিবা-বাত্ৰি; অথৰ্ব, ৫।১১।৭ ১৫); অং বেজি, বৈ: বেশী (বেজি; ঋক্ ৭।১৮।১৭); অং ভেম্, বৈ: ভেম্ (অত্ৰকাৰ; ঋক্ ১।১১ ২); লেটিন দেনচ (শুদা); অং মেনা (মহ), বৈ: মেনা (মাইকী জন্তু; ঋক্ ১।৬২।৭, ১৯৫।৬, ২।৩৯ ২, ১।১১।১২, ১০।৩।৩)।

[১১] **অসমীয়া ভাষাৰ বুজীৰ চিনাকি**—পূৰ্ব
৬০০-আঃ ১০০০ খৃঃ। অসমীয়া—পূৰ্ব
বাক্যমূলক গঢ়ৰ জটিলবোৰ টুটি অহা আৰু
ব্যাকৰণমূলক গঢ়ৰ প্ৰচুৰতা হ'ল পোহৰাই এটি
গৰাৰ ঘাঁঠি লক্ষণ বুলিব পাৰি। এটি গৰাক আকৌ
মথাকমে পালি (পূঃ পূঃ ৬০০—পূঃ পূঃ ৫০০),
প্ৰাকৃত (পূঃ পূঃ ২০০—পূঃ ৫০০) আৰু অপভ্ৰংশ
(পূঃ ৫০০-১০০০) তিনি গৰাক সাধাৰণভাৱে
ভগাব পাৰি। পাক্-চৈত্ৰ-আৰ্ঘ্য গৰাক নগৰা আৰু
ঋগ্বেদতো বিৰল, মন্ত্ৰণা উচ্চাৰণৰ বৃদ্ধি;
শ, ম, স ৰ ঠাঠৈক মাগদীত অকল শ;
অসমীয়াত ম বা স; যুক্ত বাক্যন, যেনে, সং ধৰ্ম্ম,
প্ৰাঃ, পশ্ম, অং ধৰম; সং সতাম্, পাঃ সচা,
অং সচা ইত্যাদি পালি গৰাক নিদৰ্শন,
প্ৰাকৃত গৰাক ঘাঁঠিকৈ বাক্যনৰ হ'ল বা সলনি
আদি বিশেষ মন কৰিব লগীয়া—

সং	প্ৰাং	অং
মন্তকং	মথ অ (মৃ: ক:) মাথা (মৃব)	
জদয়ং	হি অ অ (.,) হিয়া	
ব্ৰাহ্মণঃ	বক্ষণ (.,) বায়ুণ	
ঘোটকঃ	ঘোড়ও (গাথা) ঘোৰা	
পুস্তকম্	পোথি	পুথি
হস্ত	হথ (শকু) হাত	
হস্তী	হথী (মৃ: ক:) হাতী	
কোষ্ঠঃ	জেটঠা	জেঠা
অন্ধকাৰঃ	অন্ধআৰঃ (মৃ: ক:) আন্ধাৰ	
শুগালঃ	শিআল (.,) শিয়াল	
যাতা	অস্তা (.,) আট	
চৰিত্ৰা	চলদা	চালধি
মধু	মজ	মৌ
গাভী	গাজি	গাতি
সতাম্	সচ (মৃ: ক:) সচা	
অৰ্দ্ধম	অদ্ধ (.) আধা	

অপভ্ৰংশ গৰাক চানেকি আমি ঘাঁঠিকৈ বোদ্ধগান,
চৰ্ঘা পদ আৰু দোতাবিলকত ভালকৈ দেখিবলৈ
পাওঁতক।

[১০] **অসমীয়া ভাষাৰ বুজীৰ চিনাকি**—পূৰ্ব
১০০০ খৃঃ আধুনিক ভাৰতীয় ভাষাবোৰৰ
কন্যেৰে আৰম্ভ হয়। কিন্তু আমি ভাস্কৰ বৰ্মাৰ
নিধনপুৰ কামলিপি অৰ্গাং পায় ৬০০ খৃঃ
পৰা প্ৰাকৃত অপভ্ৰংশ গৰাক ভিতৰেদি, অসমীয়া
ভাষা আৰু সাহিত্য, আদি (৬০০-১১০০ খৃঃ),
পৰ্ব বৈষ্ণৱ (১১০০-১৪৫০ খৃঃ), বৈষ্ণৱ (১৪৫০-
১৬৫০ খৃঃ), উত্তৰ-বৈষ্ণৱ (১৬৫০-১৮০৬) আৰু
আধুনিক (১৮২৬-১৯৪৭) গৰাক বিভক্ত কৰি
আলোচনা কৰিছোঁক (আমাৰ 'অসমীয়া
সাহিত্যৰ বুজী', 'অসমীয়া কথ'-প্ৰতিভা,
'অসমীয়া কাব্য-প্ৰতিভা' চাওক)।

অসমীয়া লিপিৰ সূৰঞ্জীৰ কাহিনী

স্বৰ্গীয় হোফথ্ ডক্টৰ জৰ্জ ব্লামৰকে ভাৰতীয় লিপিবিজ্ঞানৰ পিতা বুলিব পাৰি। তেওঁৰ আৱিষ্কাৰৰ ওপৰতে খোপনি পুতি বঙালী লিপিবিজ্ঞানবিদ স্বৰ্গীয় বাখালদাস বানার্জিয়ে বঙলা লিপিৰ উৎপত্তি বিচাৰিছে (The Origin of the Bengali Script)। এইবিলাক বিচাৰ অনুসাৰে পিণ্ডাৱা পাত্ৰৰ ওপৰত খোদিত লিপিয়েই প্ৰাচীনতম ভাৰতীয় লিপি আৰু ইয়াত ব্যৱহাৰ কৰা ব্ৰাহ্মী বা উত্তৰ-ভাৰতীয় বৰ্ণমালা (খৃঃ পূঃ ৩৫০-৬০০ খৃঃ) অশোকৰ শিলালিপিৰ বৰ্ণমালাতকৈ যে পুৰণি, আৰু পিণ্ডাৱা লিপিৰ কাল যে খৃঃ পূঃ পঞ্চম নহলৈও খৃঃ পূঃ চতুৰ্থ শতিকা, তাৰ লিপিস্বৰূপ যথেষ্ট প্ৰমাণ আছে; বিশেষকৈ, অশোকৰ লিপিৰ কালত অপ্ৰচলিত হোৱা পাবস্ত্ৰীয় ছিন্ন্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰা ব্ৰাহ্মী আখৰ পিণ্ডাৱা লিপিত ব্যৱহৃত হৈছে। পিণ্ডাৱা লিপিক স্বৰূপতে মৌৰ্য বৰ্ণমালাৰ প্ৰাচ্য ৰূপ বুলিব নোৱাৰি, কিয়নো ৫৮৮ খৃঃ বোধগয়া লিপিবিলকৰ উত্তৰ পশ্চিম গঢ়ৰ স্পষ্ট নিদৰ্শন চোৱা আছে। তদুপৰি এট কালৰ আৰু ৬০০ খৃঃৰ পুৰণি উত্তৰ-পূব বৰ্ণমালাৰ চানেকিও আছে। এই উত্তৰ-ভাৰতীয় ব্ৰাহ্মী লিপিৰ বিভিন্ন ৰূপ (ক) পুৰণি মৌৰ্য বৰ্ণমালা; (খ) উত্তৰ আৰু দক্ষিণ শাখাৰ মৌৰ্য বৰ্ণমালা,

খৃঃ পূঃ ১৫০ৰ বাহকং স্তম্ভলিপিৰ স্তম্ভ আদিত খোদিত আখৰ; (গ) নব-মৌৰ্য বৰ্ণমালা বা উত্তৰ ভাৰতৰ নৱ ব্ৰাহ্মী লিপি; (ঘ) কুশান লিপি; প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় শতিকাৰ, ষাঠিকৈ কণিক, ছবিষ্ক; আৰু বাসুদেৱৰ লিপিনোৰ উত্তৰ-পশ্চিম ভাৰতত পোৱা হয়, কণিকাই ৭৮ খৃঃত স্থাপিত কৰা (মালববিক্ৰম যুগ নহয়) শকমতে এওঁলোকে বছৰ গণনা কৰিছিল; (ঙ) চতুৰ্থ আৰু ৫ম শতিকাৰ তথাকণিত গুপ্ত লিপি; সমুদ্ৰ গুপ্তৰ আলাহাবাদ শিলালিপি আৰু ৬৪ গুপ্তাব্দৰ বোধগয়া লিপি। সমুদ্ৰগুপ্তৰ আলাহাবাদ শিলালিপিয়েই প্ৰাচ্য গঢ়ৰ বৰ্ণমালাৰ প্ৰথম উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন; তাৰ পাছতহে দ্বিতীয় চন্দ্ৰগুপ্তৰ উদয়গিৰি গুহা-লিপি। তাৰিখ থকা কিছুমান তথ্য আৱিষ্কৃত হোৱাত মণানামনৰ বোধগয়া কিছুমান লিপিৰ বৰ্ণমালা ৬ষ্ঠ আৰু ৭ম শতিকাত গাণিব পৰা হৈছে। উত্তৰ আৰু মধ্য ভাৰতৰ গুৰ্জৰ-প্ৰতিহাৰ বংশৰ কালক্ৰমণিক নিৰ্ণিত হোৱাত, উত্তৰ ভাৰতৰ নাগৰী লিপি প্ৰচলনৰ কাল ১৩৭ বছৰ পিছুৱাই গল। ডক্টৰ ব্লামৰ মতে, উত্তৰ আৰু মধ্য ভাৰতৰ মহোদয়ৰ মহাবাজ বিনায়ক পালৰ তামৰ ফলিতে সম্ভৱ ৭৯৪ খৃঃত কয়ে কয়ে নাগৰী বৰ্ণমালা ব্যৱহৃত হয়। উত্তৰ-পূব ভাৰতত,

খাইকৈ বজ্জৰ পাল বজ্জাসকলৰ তামৰ ফলিৰ পৰা উত্তৰ-পূব বৰ্ণমালাৰ দুটা গঢ়, আৰু বজ্জ-লিপিৰ যি নাগবীৰ প্ৰভাৱ পৰা নাই, স্পষ্টকৈ বুজিব পাৰি। ৫৫০-৬৫০ খৃঃৰ ভিতৰত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অগ্ৰাণ্ণ বৰ্ণমালাৰ মাজত 'ব' আখৰটোত কয়ে কয়ে তল ভাগত এডাল খাল বা কাঁড়ৰ নিচিনা দেখিবলৈ পোৱা হয়; 'ব'ৰ এই গঢ় পূৰ্ব পাশ্চাত্য ৰূপতো আছিল। 'লক্ষ্মণপুৰ প্ৰশস্তি' আৰু মহানামনৰ বোধগয়া লিপিৰ তেয়াৰ প্ৰমাণ আছে। বোধগয়া আৰু গালিমপুৰ লিপি বজ্জৰ ধৰ্মপালৰ ষষ্ঠ বিংশতি আৰু আৰু দ্বাবিংশত বৰ্ষৰ ৰাজত্বত, অষ্টম শতিকাৰ নবম আৰু শেষ দশকত খোদিত কৰা হৈছিল। বোধগয়া লিপিৰ 'ব'ৰ এই খাল বা কাঁড়ডাল অধিক স্পষ্ট হয়। প্ৰথম মহীপালৰ ১-২৬ গংৰ সাৰনাথ লিপিতো 'ব' একেদৰেই থাকে।

কোনো কোনো পণ্ডিতৰ মতে গুপ্ত লিপিৰ পৰা সাৰদা, শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু কটিল আখৰ ওলাইছে; উত্তৰ আৰু পশ্চিম ভাৰতত পুৰাতন চলা সাৰদা লিপিৰ পৰাও যেনেকৈ বৰ্ত্তমান কাশ্মীৰী গুৰুমুখী আৰু সিন্ধী আগৰ ওলাইছে; সেইদৰে পূৰ্ব মধ্যভাৰত চলা শ্ৰীকৃষ্ণ আখৰৰ পৰা বৰ্ত্তমান দেৱনাগৰী আৰু বিবিধ নাগৰী আখৰ ওলাইছে। আৰু আগেয়ে পূব ভাৰতত

চলা কুটিল লিপিৰ পৰা বৌদ্ধ পাল বজ্জাসকলৰ চোলত উডিয়াৰ পৰা 'নেপাললৈকে আৰু কাশ্মীৰৰ পৰা অসমলৈকে চলা কুটিল আখৰৰ পৰাই বৰ্ত্তমান অসমীয়া আখৰ ওলাইছে, যদিও অৱশ্যে আন প্ৰভাৱো আমাৰ অসমীয়া লিপিৰ ওপৰত একেবাৰে নোহোৱা নহয়।

অসমীয়া লিপি বঙলা লিপিৰ পৰা ধাৰ কৰা বলি নহ'ল। বঙলা লোকে কয়। স্বৰূপতে অসমীয়া লিপিৰ মৌলিকতা আৰু কমলিকাশ অসমীয়া ভাষাৰ বিশিষ্টতাৰ দৰেই অসমত সপ্তম শতিকাৰ পাতনিৰ বজ্জা শাসকৰ বৰ্মাৰ নিধনপুৰ লিপিৰ কালৰ পৰা আৰম্ভলৈকে ধাৰ নিদিগাটক আমি পাঠে আছিছোঁ। অসমৰ এই ভাষাৰ ফলি আৰু শিলালিপিসেৱৰ উপৰিও তেয়াৰ চানেকি অসমীয়া পাণ্ডীনামত পুৰি বোৰত পাওঁছোঁ। বঙলা ভাষা আন সাহিত্যৰ বৰঞ্জীলেখকসকলে তেজান দিনান বঙলা ভাষা আৰু বঙলা লিপিৰ পথৰ চানেকি বলি চিহ্নৰি অহা শ্ৰীকৃষ্ণ-কীৰ্ত্তন পুথিৰ প্ৰকাশে সম্প্ৰতি খবৰি মাৰি দেখুৱাইছে যে অসমীয়া ভাষা আৰু লিপিৰ পাতনিৰ কালত বঙলা ভাষা বা লিপিৰ সূকীয়া সত্তা নাছিল; আকৌ 'কৃষ্ণ-কীৰ্ত্তন'ৰ ব্ৰহ্ম কট চপোৱা পাতকেইটিয়ে অসমীয়া 'ব' আখৰকে আদি কৰি সকলো বিশিষ্টতা বুকুত লৈ দেখুৱায় যে অন্ততঃ পঞ্চদশ শতিকালৈকে বঙলা ভাষা আৰু লিপি অসমীয়াৰ বুকুতে আছিল।

শ্রীভিক্ষেশ্বৰ নেওগৰ বৰ্ত্তমান কেখনমান পুথি

১। মুকুতা (ছেনেট)—“সবহভাগ কবিতাত অসমীয়া সাহিত্যৰ একনিষ্ঠ সেৱক শূকৰি নেওগ দেৱৰ স্বভাৱ-মূলত আবেগৰ আকুলতা আৰু গভীৰ আন্তৰিকতা কুটি উঠিছে। “বকুল বনত বহি” টোকা আবেগৰ চকুলোৰে এঠৈ ‘মুকুতা’ বচি তাৰে মালা এধাৰি কবিৰ জীৱনৰ লগৰীলৈ উছৰ্গা কৰা “অৰ্পণ” কবিতাটিও সুবলা হৈছে। এখনমান হলেও, ‘মুকুতা’ই অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰালৰ সম্পদ বঢ়োৱাত আমি সন্তোষ পাইছোঁ।”—‘অসমীয়া’, ১৮৫৪ শক।

“আঠাইশটি চতুৰ্দশশব্দী কবিতাৰ এখনি ধুনীয়া সৰু কিতাপ। অসমীয়া সাহিত্য-ভঁৰাললৈ দিয়া তেখেতৰ ভালোখনি বহুমূলীয়া দানৰ ভিতৰত “মুকুতা” খনিও অন্যতম মূল্যবান দান। কবিতা আটাইকেইটিয়েই উপভোগ্য হৈছে।... গোটাটোকে কবিতা আমাৰ মূৰ ভাল লাগিল আমি সাহিত্যপ্ৰেমী আৰু কাব্যমোদীসকলক একোখনি ‘মুকুতা’ কিনি পঢ়িবলৈ অন্তৰোধ কৰা। নেওগ দেৱকো খাটো যেন অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাললৈ এঠেদৰেই নেগেতে একোটি আপকণীয়া আৰু মূল্যবান দান যাকৈ-সময়ে দি থাকে।”—‘সাহিত্য’, ১৮৫৪ শক।

“নেওগৰ কবিতাৰ নকৈ পৰামৰ্শ আৱণ্টক নাই।”—লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা, বাঁহী, ১৮৫৭ শক

২। দীপাবলি (চুটি সাধু)—“আগেয়ে প্ৰকাশিত আৰু অপ্ৰকাশিত দুয়োটা গল্পৰ সমষ্টি। ‘দীপাবলি’য়ে শূকৰি নেওগদেৱৰ অসমীয়া গল্প-সাহিত্য আৰু গদ্য-ৰচনাতো হাত আৱুচ বুলি চিনাকি দিছে। গল্পকেইটাৰ ভাব ভাল, ভাষাও অতি নিমজ। ‘দীপাবলি’ৰ পোহৰত অসমীয়া সাহিত্য-মন্দিৰৰ এক অংশ নিশ্চয় জ্বলি উঠিছে।”—অসমীয়া, ১৮৫৩ শক।

“গল্পকেইটা পঢ়ি ভাল লাগিল। ৰচনা-প্ৰণালীও সুবলা।”—বাঁহী, ১৮৫৩ শক।

৩। ইন্দুপদ্ম (খণ্ড-কাব্য)—“নানা ৰকমৰ কাব্যভাব ছুটি চাৰি আঁহৰ কণাৰে বিবিধ ভাৱত ব্যক্ত কৰি নেওগদেৱে শিল্পীসাত্ত্বিকৰ পাৰচয় দিছে। সাহিত্যত ‘ইন্দুপদ্ম’ৰ ঠাঁই নিশ্চয় ওখ। পঢ়ি আমনি নশৰা হৈছে।”—অসম সাহিত্যসভা পত্ৰিকা, ১৮৫১ শক।

“গল্পকাৰ কবিয়ে আন যিবোৰ কবিতাৰ গ্ৰন্থ লিখিছে, তাৰ মাজত এটা ‘ইন্দুপদ্ম’ নিশ্চয় জিলিকি থাকিব।”—লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা বাঁহী, ১৮৫১ শক।

‘চাঠি বৰ ভাল লাগিছে। ‘ইন্দুপদ্ম’ৰ প্ৰকাশ বৰণেত মনমোহা। গাঁৱৰ গাঁৱে চাবলৈ লাগিছোঁ।’—ৰজনীকান্ত বৰদলৈ, বি, এ।

৪। পুতলি (নিচুকনি) লৰা-ওমৰ নামৰ বাচকবনীয় সংগ্ৰহ

৫। অসমা (দেশাভ্যুদয়ক কবিতা)—“অসমা”ৰ কবিতা

অসমা আৰু ভাৰত জননীৰ অপকল্প ভৱিষ্যতৰ সমুজ্জল চিত্ৰ।... ১৯০৮ ৰ ৬ এটা এটিকৈ সত্যত পৰিণত হব লাগিছে।”—“কবি-পৰিচয়”, ত্ৰিপিটকাখা ডক্ট

"It reminds us of a heroic chapter in our national history, the era of the first flow of patriotism in modern Assamese mind... Had the poet composed these two pieces (Duranji-Lekhak and Sapa-Mukta) alone, he would have had his position among the master-architects of patriotic expression in Assamese." - THE ASSAM TRIBUNE.

"মুঠে কংগ্ৰেছোদীপকলৈ পঢ়িবাৰ আৰু লাহিবুৰী আদিত থকা ঠা এখন লেখত লক্ষণীয় কবিতাৰ পুথি" - জনমভূমি, ২৩.৫.৪, ১৮৬৯ খৃঃ।

৩। অসমীয়া সাহিত্য-সমিতিৰ - বাচকবনোৱা অসমীয়া পটুৱামাল আৰু সাধনমালা।

৭। বিদ্যাৰূপ (বিবিধ কবিতা) - চণ্ডিকতা বৰদলৈয়াৰ ভাৰতীয় ভাষা-বিজ্ঞানৰ পৰা প্ৰভাৱিত আৰু জনমানসত ভাষাৰ প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে সুনীলকুমাৰ চক্ৰোপাধ্যায় এম.এ.

"ডিম্বেশ্বৰ নেগ ডাঙৰীয়াৰ প্ৰাচীন লিখিত - Mr. Dimbeswar Neog of Jorhat is a versatile scholar of Assam who is a student of science, a poet, an educationist and a historian of the literature and culture of his province, among others. His studies in Assamese literature have been very fruitful. His enormous opus running up to several hundred pages (which we hope it will be possible to publish soon) will form one of the most comprehensive histories of the literature of a Modern Indian Language at present so far. He is a poet of the first rank in Assamese, as I gather..."

The poems which he has named MITRA show a wide variety of tones indicating his poetic temperament and responsiveness. ...I am not competent to write a critical appreciation of Mr Neog's Muse, but I have liked the ones I have been able to read and follow, and I think they are all specimens of high class work in any language."

৮। সাহিত্য কি (সাহিত্যৰ গুণ আদি)	১০
৯। অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জী (ভাষাতত্ত্ব)	১০ জনা
১০। অসমীয়া লিপিৰ বুৰঞ্জী (লিপি)	
১১। অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী (ভাষাৰ তত্ত্ব)	২১ জনা
১২। অসমীয়া কথা-প্ৰতিভা (কথাৰ প্ৰতিভা)	
আখৰ ওলাইছে। ১। কাব্য-প্ৰতিভা (কাব্য-প্ৰতিভা)	৫ জনা

